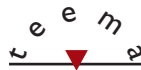

Ashley Selby ja Leena Petäjäistö

Hirviseurueiden tulevaisuuden näkymät

Tausta

Maaseudun sosioekonomisten rakenteiden muutos on ollut hyvin nopeaa 1990- ja 2000-luvuilla ja maaseutu on menettänyt väestöään kaupungeille nopeasti muuttoliikkeen johdosta. Nykyisin jopa 90 prosenttia Suomen pinta-alasta on jo poismuuttoaluetta. Voimakkaimmin muuttotappio on kohdistunut harvaan asuttuun maaseutuun ja erityisesti nuoriin ihmisiin. Väestön ikääntymiskehitys on vaikuttanut myös metsänomistajakuntaan ja seuraavien vuosien aikana metsänomistajien keski-ään arvioidaan nousevan edelleen. Erityisen nopea muutos metsänomistajakunnassa on odotettavissa silloin, kun niin kutsutut suuret ikäluokat luopuvat omasta metsänomistuksestaan. Tällöin kaupunkilaismetsänomistajien osuus tulee todennäköisesti kasvamaan hyvinkin merkittävästi, sillä suurten ikäluokkien lapset ovat usein itse syntyperäisiä kaupunkilaisia.

Metsästys on Suomessa sidottu maanomistukseen ja se on siksi myös maanomistajien etuoikeus. Metsästys onkin ollut perinteinen harrastus maaseudulla ja erityisesti maanviljelijöiden keskuudessa. Maanomistaja voi vuokrata maan metsästykseseen joko määräajaksi tai toistaiseksi ja sopimus voidaan tehdä joko yksityisen henkilön, henkilöiden tai oikeushenkilöiden, esimerkiksi metsästysseuran nimiin. Metsästysseura on rekisteröity yhdistys, jonka tarkoituksena on tuottaa jäsenilleen metsästysmahdollisuus vuokraamallaan mailla. Metsästysseuran

sisällä voi olla useampia metsästysseureita. Metsästäjäkunnasta 80 prosenttia kuuluu metsästysseuroihin. Myös hirvenmetsästys tapahtuu useimmiten metsästysseuroittain tai -seurueittain. Hirvenmetsästysseurueet ovat usein kyläläisten, naapureiden, tuttavien tai työtovereiden muodostamia. Seurueet saattavat asettaa erilaisia vaatimuksia jäsenilleen. Jotkut seurueet vaativat, että jäsenten tulee olla maanomistajia, toisilla seurueilla ei tällaista vaatimusta ole. Jäsenyys voidaan myös evätä erilaisin perustein.

Hirvenmetsästyksen käytetty työpanos on merkittävä. Vuonna 1999 hirvien kaatomäärän ollessa noin 49 000 yksilöä hirvenmetsästyksen käytettiin koko maassa yhteensä yli 800 000 henkilötyöpäivää ja vuonna 2002, kaatomäärän ollessa 85 000 hirveä, tarvittiin yhteensä 1 600 000 henkilötyöpäivää. On arvioitu, että talvikannan pitäminen nykyisellä vajaan 100 000 yksilön tasolla vaatii noin 800 000–900 000 metsästyspäivää vuosittain. Metsästäjätkimusten mukaan useat metsästäjät katsovat, että he eivät halua osallistua hirvenmetsästykseseen, sillä he arvioivat hirvenmetsästyksen vaativan liian paljon aikaa.

Metsästysseuroja ja -seurueita on tutkittu aiemmin Suomessa vain suhteellisen vähän. Muutamia tutkimuksia on tehty jo 1960- ja 1970-luvuilla, mutta muutoin metsästysseuroja koskevia tutkimuksia on vain niukasti. Metsäntutkimuslaitoksessa on viime vuosina kuitenkin tehty useampia hirvenmetsästysseuroja ja -seurueita koskevia tutkimuksia. Tutkimukset ovat keskittyneet ennen kaikkea sel-

vittämään hirvenmetsästystapoja, hirvenmetsästysseurueiden jäsenrakennetta, jäsenyysvaatimuksia, uusiutumismahdollisuuksia ja väestön ikääntymisen vaikutuksia hirvenmetsästysseurojen ja -seurueitten tulevaisuuteen sekä myös hirvenmetsästyksen kaupallistamisen mahdollisuutta hirvenmetsästäjien ikääntyessä.

Vuonna 2002 tehtiin kaksi postikyselytutkimusta metsästysseuroille ja -seurueille. Ensimmäisessä kartoitettiin hirvenmetsästysseurueitten toimintaa seurueitten johtajien näkökulmasta. Perusjoukon muodostivat kaikki noin 5 000 hirvenmetsästysseuruetta Suomessa. Näistä mukaan poimittiin joka kymmenes seurue, joiden johtajat vastasivat postikyselyyn. Vastausprosentti oli 63. Kyselylomakkeessa tiedusteltiin samanaikaisesti myös seurueen jäsenten kiinnostusta osallistua jatkotutkimukseen. Jos metsästyksen johtaja katsoi jäsenten voivan osallistua jatkotutkimukseen, hänelle lähetettiin pyydetty määrä jatkotutkimuksen kyselylomakkeita jaettavaksi jäsenille hirvenmetsästyksen aikana. Jatkotutkimuksessa selvitettiin hirvenmetsästysseurueitten jäsenten suhtautumista hirvenmetsästyksen ja sen tulevaisuuteen. Lomakkeita lähetettiin yhteensä noin 3 000, ja niistä palautettiin yhteensä vajaat 1 500. Palautusprosentti oli siten vähintään 50 prosenttia.

Keskeiset tulokset

Keskeisten tulosten mukaan hirvenmetsästyksen toiminnan jatkuvuudesta ja kehittämisestä on kannettava huolta, sillä maaseudun sosioekonomisten rakenteiden muutokset ja erityisesti väestön ikääntyminen näkyvät jo tänä päivänä hirtiseurueitten toiminnassa. Hirtiseurueitten jäsenten ikääntyminen vaikeuttaa jo monien seurueiden toimintaa. Hirtikannan säätelyyn täytyy kehityksen näin jatkuessa ja voimistuessa löytää myös uusia ratkaisuja, sillä jäsenten ikääntyessä ja hirtikannan pysyessä suhteellisen korkeana, ei kannan säätelystä enää välttämättä selvitä vapaaehtoisin voimin. Huolta on kannettava erityisesti siitä syystä, että osa seurueista asettaa uusille jäsenille vielä nykyisin tiukkoja jäsenyyssehtoja, vaikka ikääntyminen on jo selkeästi havaittavissa, eikä uusia tulokkaita ole näköpiirissä kovinkaan useita.

Hirvenmetsästysseurueet voidaan ryhmitellä nel-

jään jäsenten suhteen toisistaan poikkeavaan ryhmään. Ensimmäinen koostuu pääasiassa maanomistajista, jotka suurelta osin asuvat seurueen toiminta-alueella, mutta mukana saattaa olla myös joitakin paikkakunnan asukkaita, jotka eivät itse omista maata. Tällaisia pääasiassa maanomistajista koostuvia seurueita on yli puolet kaikista seurueista. Seuraavan ryhmän seurueiden jäsenet ovat pääasiassa paikkakuntalaisia (ei siis maanomistajia). Kolmannen ryhmän muodostavat seurueet, joiden jäsenistössä ei dominoi mikään erityinen ryhmä, vaan jäsenet ovat sekä maanomistajia, paikkakuntalaisia tai maanomistajien sukulaisia tai tuttavvia. Neljännen seurueeryhmän muodostivat seurueet, joiden jäsenistö koostui pääasiallisesti muista kuin maanomistajista, paikkakuntalaisista tai maanomistajien sukulaisista tai tuttavista. Jäsenet eivät olleet kotoisin metsästyspaikkakunnalta. Nämä seurueet metsästäivät useimmiten valtion mailla.

Hirvenmetsästäjät ovat iältään keskimäärin 50-vuotiaita. Jäsenten keski-ikä on jo siis nykyisin melko korkea. Alle 25-vuotiaita hirvenmetsästäjiä on vain kuusi prosenttia ja yli 56-vuotiaita reilu kolmannes. Metsästäjistä ikääntymisen omassa seurassaan koki jo olemassa olevaksi ongelmaksi 14 prosenttia. Vakavammalta tilanne näyttää metsästysseurueiden johtajien näkökulmasta, joista yli kolmannes katsoi, että ikääntyminen vaikuttaa jo nykyisin metsästyksen toteuttamiseen omassa seurueessa. Metsästyksen johtajien ja jäsenten erilaisiin arvioihin vaikuttanee se, että metsästyksen johtajalla on vastuu metsästyksen organisoimisesta ja onnistumisesta kokonaisuudessaan.

Ratkaisu ikääntymisongelmaan olisi uusien jäsenten mukaantulo hirtiseuraan. Kuitenkin suuri osa (28 %) hirtiseuroista on asettanut jäsenyyden ehdoksi maanomistuksen. Tämä rajoittaa jo lähtökohteisesti ainakin nuorten jäsenten mukaantulon, koska nuoret harvoin itse ovat maanomistajia. Kolmannes hirtiseuroihin hakeneista olikin hylätty, koska hakija ei täyttänyt jäsenyyssehtoja. Voimakkaimmin tämä oli nähtävissä seuroissa, joiden jäsenet olivat pääasiassa maanomistajia. Toisin sanoen hirtiseurat haluavat toimia perinteisen käytännön mukaisesti, joka ei kuitenkaan ota huomioon ikärakenteen ja paikallisen maanomistuksen muutoksia eikä nykyisen korkean hirtikannan säätelyn vaatimaa suurta työpanosta. Metsästyksenjohtajien käsityksen mukaan hirven-

metsästys harrastuksena ei edes houkuttele nuoria ihmisiä. Vain pieni osa hirvenmetsästyksen johtajista arveli seuran toiminnan kiinnostavan useita nuoria. Suuri ongelma on se, että nuorten kiinnostus arvioitiin vähäisimmäksi hirtiseuroissa, joiden jäsenet olivat keski-ikältään yli 50-vuotiaita. Useamman kuin joka neljännen seurueen johtajan mielestä nuoret eivät ole kiinnostuneita ja vain joka kymmenes metsästyksen johtaja uskoi, että toiminta kiinnostaa useita nuoria. Useimmissa seurueissa (58 %) arveltiin, että niiden toimintapiirissä on vain muutama nuori, jota metsästysharrastus kiinnostaa. Hirvenmetsästyssurueiden jäsenille kohdistetun kyselytutkimuksen mukaan kuitenkin halukkaita nuoria oli enemmän. Ero jäsenten ja metsästyksen johtajien kannanotoissa saattaa johtua siitä, että metsästyksen johtajat eivät aina tiedä esimerkiksi seurueen jäsenten lasten kiinnostusta metsästäystä kohtaan.

Metsästyksen kaupallistamisen mahdollisuus

Jos metsästyssurueiden elinvoimaisuus ja jatkuvuus ei enää kaikkialla ole tulevaisuudessa turvattu, eräänä ratkaisuna on esitetty virkavallan tai ammattimetsästäjien käyttämistä. Lisäksi on esitetty myös kaupallisen hirvenmetsästyksen lisäämistä. Siinä esimerkiksi maaseutuyrittäjä voi vuokrata metsästyssurueen maita ja järjestää kaupallisia metsästyretkiä joko suomalaisille tai ulkomaalaisille metsästäjille. Periaatteessa tällainen yrittäjyys sopisi hyvinkin monitoimimaatilojen toimintaan. Kuitenkin osalla hirvenmetsästäjistä asenteet hirvenmetsästyksen osittaistakin kaupallistamista kohtaan ovat hyvin negatiivisia. Huolestuttavaa oli se, että juuri ne hirvenmetsästäjät, jotka eivät kanna huolta oman hirvenmetsästyssurueen uusiutumisesta ja mielellään rajoittavat uusien jäsenten mukaan ottamista, eivät myöskään hyväksy metsästyksen kaupallistamista. Metsästyksen kaupallistamisen uskotaan tuovan mukanaan ongelmia ja hirvenmetsästäjät pelkäävät kaupallistamisen olevan mahdotonta maanomistajien vastustuksesta johtuen. Yrittäjätaustaiset hirvenmetsästäjät näkevät kaupallistamisen mahdollisuuden hyväksyttävämpänä kuin muut hirvenmetsästäjät. Metsästyksen kaupallistaminen on vaihtoehto, jonka luomasta metsästyksmahdollisuudesta voivat tulevaisuudessa

hyötyä erityisesti maata omistamattomat ja myös kaupungeissa asuvat metsästyksestä kiinnostuneet.

Kansalaisten mielipiteitä metsästyksestä kartoittaneen tutkimuksen perusteella neljä prosenttia kansalaisista toivoisi tulevaisuudessa voivansa osallistua hirvenmetsästyksen. Myös ulkomaalaiset ovat kiinnostuneita metsästäämään Suomessa. Kaupallisen hirvenmetsästyksen toteuttaminen ainakin laajemmalla mittakaavalla edellyttäisi kuitenkin hyvää valmistelua ja yhteistyötä yrittäjien, metsästäjien, maanomistajien ja metsästyksorganisaatioiden kesken. Lisäksi se vaatisi ensin asennemuutosta suurimmassa osassa hirtiseurueita ja luultavasti myös muutoksia lainsäädäntöön ja ainakin jonkinlaisen maaseutusopimuksen kehittämistä. Tällaiset muutokset ovat aina hyvin pitkäjänteisen työn tuloksia. Toisaalta kaupallinen metsästys saattaisi edellyttää nykyistä suurempia hirttiheyksiä ainakin alueittain. Eräänä mahdollisuutena alueittaisiin suhteellisen korkeisiin hirttiheyksiin on esitetty muun muassa luonnonarvokauppaidean soveltamista hirttikannan hoidossa. Ajatuksena luonnonarvokaupan soveltamisessa hirttikannan hoidossa on ollut, että hirttien laidunalueilla maanomistajille voitaisiin maksaa palkkiota, jotta maanomistaja voisi hyväksyä enemmän hirttivahinkoja metsissään ja toisaalta maanomistaja voisi myös hoitaa hirttikantaa kunnostamalla esimerkiksi hirttien elinympäristöä palkkiota vastaan.

Kirjallisuutta

- Koskela, T. 2004. Hirvenmetsästyksen sosiaalinen kestävyys maaseudun väestön ikääntyessä: kasautuva ongelma metsätaloudelle vai luontoyrittämisen mahdollisuus. Loppuraportti Kyösti Haatajan säätiölle.
- & Nygrén, T. 2002. Hirvenmetsästyssurueet Suomessa vuonna 1999. Suomen Riista 48: 65–79.
- Selby, A., Petäjäistö, L. & Koskela, T. 2005. Threats to the sustainability of moose management in Finland. *Alces* 41: 63–74.
- , Petäjäistö, L., Koskela, T. & Aarnio, J. 2005. Ikääntyminen hirvenmetsästyssurueiden tulevaisuuden ongelmana? Suomen Riista 51: 69–82.
- Ph.D. Ashley Selby, Dipl.Ing. d. Forstw. Leena Petäjäistö, Metsäntutkimuslaitos, Helsingin toimipaikka. Sähköposti ashley.selby@metla.fi